

handlingsattraaende Officer. Af positive Oplysninger bringer den mest om Forholdene inden Generalstaben og den militære Højskole; af Interesse er dog ogsaa en oftere frembrydende Misfornøjelse med Orla Lehmanns Holdning som ikke retlinet nok og endelig et nyt og fuldstændigt Optryk af Læssøes Brev til Krieger af 19. April 1849, der afviser Krigsminister Hansens Angreb paa Overkommandoen i Anledning af Eckernförde-affæren. Om Treaarskrigen har Bogen derimod ikke ellers kunnet meddele noget, da der intet er bevaret af nogen Brevveksling mellem Andræ og Læssøe fra de Aar; Forf. oplyser, at en yngre Broder til Læssøe har ment, at Grunden hertil var de to Venners politiske Uoverensstemmelse, idet Læssøe var begejstret for Krigen, Andræ en Modstander af den som Daarskab.

J. A. F.

Universitetsstipendiat Edv. Bull vil i sin flittige og indholdsrige Bog *Folk og Kirke i Middelalderen. Studier til Norges Historie* (1912) gøre Rede for hvad der var det norske Folks Tro i den katolske Tid: „Hvad jeg vilde vite, var altså ikke, hvad kirken lærte, men hvad den virkelig havde fåt folket til at tro; ikke de krav til livet, den stillet, men de, folket stillet sig selv; og desuten vilde jeg vite, hvad der lå igjen av gammelt hedenskab, vel skjult for presteskapets øine eller frækt omklædd under nye navn, men med gammelt indhold.“

Med dette Maal for Øje skyder Forfatteren den kirkelige Litteratur og den kirkelige Kunst til Side og henter fortrinsvis Stof i *Diplomatarium Norvegicum* og *Diplomatarium Islandicum*, hvis Breve har givet ham mange gode Træk af Folkets Færd og Tænkesæt, ligesom Sagaerne en og anden Gang har overleveret et Udbrud, der aabenbarer de stejle Bønders Mening eller har gemt Forestillinger, som hørte Fortiden til. I et Dokument fra 1338 hører vi om to Mænd, der løber efter Præst til deres døende Broder, men paa Vejen møder hans Drabsmand, hvorpaa de glemmer Præsten og øver Blodhævn. I *Sturlungasaga* kvæder Skjalden i Anledning af *Sturla Sighvatssøns* Overfald paa Biskop Gudmund Aressøn:

Ej saa ilde har Sturla
evnet Tume at hævne.
Kristus raader for Ryet,
Ravnen stoppes med Kroppe.

Samme Saga ved at fortælle om Biskop Gudmund, som var en hellig Mand, at han kunde skifte Ham. Skik og Brug, der holdt sig i Norge til det 18.—19. Aarhundrede, bringer Bud fra ældgammel Tid; saaledes har Cand. Bull Beretninger, om at Bønderne i Eidsborg Sogn bar St. Niculs ud af Kirken Eidsborgsøen rundt og tvættede Helgenbilledet for at faa godt Aar, en Skik, der synes at gaa tilbage til germansk Frugtbahedskultus (jfr. Tacitus: Germania cap. 40).

Men hvorfor nævnes knapt Draumkvædet, dette store tunge Digt om Helvede og Himmerig og om Dommedag, som har levet i Folkemunde gennem Aarhundreder og trods Tidens Ødelæggelse endnu har en forunderlig Magt; det siger noget om Middelalderens Norge, som Diplomer aldrig kan sige, og Sagaen efter sin Natur helst tier med; det viser saa fuldt som anden Overlevering gammelnordiske og kristelige Forestillinger Side om Side.

Andagtsbøger, Prædikener, Billeder i Kirkerne forkaster Cand. Bull med velberaad Hu, thi direkte giver de ingen Oplysning om hvad Folket tænkte og troede; og dog maa vi ty til disse Kilder, om vi vil fange lidt af Middelalderens Liv og faa Sammenhæng i de faa Ytringer, der lyder fra Lægfolk, — men jeg skal indrømme, at man maa træde varsomt ad den Vej.

De kirkelige Kilder har imidlertid en egen Værdi, idet de ofte meget tydeligt lærer, hvorledes det gamle og det ny og fremmede søjede sig sammen for dem, der skulde være Vejledere. Kirkens Mænd var Nordmænd trods Latinen og havde taget større eller mindre Arv fra Forfædrene, baade hvad Forestillinger og Følelser angaar. Der er næppe Grund til at sætte altfor skarpt Skel mellem Kirke og Folk. E. J.

Af det bekendte monumentale Værk *Dahlmann-Waitz Quellenkunde der Deutschen Geschichte* er 1912 udkommet